

1910—11.

GLASILO SLOVENSkih SVOBODOMISELCEV.

Maj.

Uredništvo in upravnštvo Praga-Vinogradi, Češko. — Ponatis dovoljen le z označbo vira.

SOMIŠLJENIKI! SOMIŠLJENICE!

Najbolj nazadnjaška in najklerikalnejša izmed evropskih držav je Avstrija, najklerikalnejše pokrajine v tej Avstriji pa so slovenske. Vseposod so se narodi otrešli vatikanskega jarma. Slovenija edina ga nosi še tiho, pasjeponižno. Vsi narodi se ponašajo z velikim kulturnim napredkom, Slovenci zaznamujemo relativno nazadovanje. Drugi narodi so dali razmaha življenjskim svojim silam, mi pa stojimo skrižanih rok liki gledališčni gledalec ter se ne upamo poseči v grandiozno dramo sveto nega napredka.

In zakaj tako? Odkod to žilo? Zato, ker velika večina naroda napredka noče, ker ga mora po zapovedih iz Vatikana, škofov, župnikov in kaplanov sovražiti ni ga po vseh močeh ovirati. Le-ti se boje prosvete, kajti oni so zasnovali svojo vlado na ljudski nevednosti. Vsa cerkvena ustava, njeno bistvo in obstoj sloni na instinktivni bojzani nerazvitih ljudstev pred vsem, kar je novo, napredno, kulturno. Klerikalizem je vezan na protikulturnost kakor sova na noč.

Na Slovenskem so se povrnili zopet črni Tomaža Hrena. Kdor hoče preživeti nekaj srednjega veka, hajdi na Kranjsko. Vse je tam. Najrazpredenejša inkvizicija, vohunstvo, fanatizem, neomejena samovlada duhovščine in pa ubogo, zaslepljeno ljudstvo. Slovenijo obdaja krog in in krog visoko, duševno kitajsko zidovje. Blagor jim, ki morejo živeti v zaduhlem ozračju tega obzidja, kajti njih mošnje so trdo nabasane, trebuhí okrogli in kar je glavno — misliti jim ni treba nikoli. Prokletstvo pa pade na one, ki se upajo izven tega zidovja v kulturni svet, ki se upajo misliti samostojno in svobodno, kakor jim velevala razum. Njih delež je preganjanje in trpljenje. Kedarkoli se približa kakšna nova, napredna misel slovenskemu ozemlju, zadoni iz škofijske stolnice ljubljanske anathema in anathema zakliče za njim v kulturno-epileptičnem strahu vse ljudstvo širom cele domovine.

Ničesar ni večno pod luno. V mnogih stoletjih je obzidal klerikalizem Slovence z onim nevidnim duševnim obzidjem, svobodna misel ga bode prodrila in razrušila do tal. Skromna bo spočetka kopica delavcev, ampak ona bode naraščala, se bode jačila, dokler ne bode vstal ves narod na lastne svoje noge — osvobojen Prometej z pomlajenimi močmi. Tedaj bode napačil veliki dan obračuna in slovenski narod bode za vedno izbrisal iz spominske knjige imena vseh onih, ki se dajo slaviti dandanes v svetovni javnosti kot nepoklicane njegove zastopnike.

Vendar, ne slepimo se! Vse to je nemogoče, dokler se vsakdo sam ne prerodi, dokler se ne otrese popolnoma mišljenske lenobe, in to je najtežje. Preveč se nam je zajedel klerikalizem v meso in kri, da bi zadostovala sama volja za izpeljavo naših načrtov. Dokler ne bode naša misel popolnoma svobodna, dotlej nismo zrelí za veliko kulturo prosvitljenih narodov.

Iz teh oziróv iz iz želje, da pospešimo kulturni napredek slovenskega naroda ter pomagamo odstranjevati zadržujoče ga ovire, smo sklenili nadaljevati izdajanje „Svobodne Misli“ vkljub velikim finančnim težkočam. „Svobodna Misel“ ni in ne bode glasilo kakršnekoli stranke ali frakcije, ona bode kulturna, popularna revija, okno v veliki svobodni svet, kažipot naprednih narodnih delavcev.

Podvizali in poskrbeli bomo, da zadovoljimo vse naročnike v polni meri. Čim večji bode krog somišljenikov, sodelavcev in naročnikov, tim uspešneje bode mogla delovati „Svobodna Misel“. List pa bode mogel ostati na svoji višini le tedaj, ako bodo njegovi naročniki tudi plačajoči naročniki in skromno naročnino za „Svobodno Misel“ bodo pošiljali tim točneje, čim bolj se zavedajo, da pospešujejo s tem ljudsko prosveto in splošni blagor slovenskega naroda.

F. V. KREJČÍ:

VERSTVO IN MODERNI IDEAL ČLOVEKA.

I.

Konec ali začetek?

Naša doba si s tem, da se je postavila pred versko vprašanje s tako pretirano resnostjo in začudenjem, kakor bi to vprašanje bilo tu šele od včeraj, ne bo ravno povečala slave. Ako ima to vprašanje smisel, tedaj ima le tega, da naznačuje, kako so gotovi duševni procesi, ki že dalj časa trpe, dozoreli za odločitev.

Mnogo slišimo govoriti o bistvu verstva ter razpravljati o možnosti njegovega razvoja. Pravi se, da živimo v dobi verske krize. Kriza — to pomenja, da nekaj umira in da se nekaj novega rodi. Kaj umira in kaj se rodi? Tej krizi se daje različen pomen. Predvsem se zatrjuje, da umira staro cerkveno, poklerikaleno verstvo ter da se bližamo od njegovih ostankov k nekakemu novemu višjemu verstvu.

Že v naprej povem, da nisem tega nazora in v daljnem bom poskusil dokazati, da ima ta kriza drug smisel, ta namreč, da vse to, kar se odigrava okoli nas in v naših dušah pomenja umiranje verskih čuvstev, dalje, da s cerkvenim verstvom umira verstvo sploh ter, da bo morda to, kar se rodi v naših dušah, nadaljevanje in višja forma za zadostitev potreb, katerim je enkrat služilo verstvo, da pa to ne bo nič več verstvo in ne more biti. Ne bo, ker to nima bistvenih in neobhodnih znakov, katere mora imeti vsako resnično verstvo, in ne more to biti verstvo enostavno zato ne, ker, kar imenujemo na podlagi zgodovinske skušenosti verstvo, za to ni več prostora v notranjosti in življenskih okolščinah današnjega in prihodnjega človeka.

* * *

Da še danes stojimo pred verskim vprašanjem to je žalostna dedščina devetnajstega stoletja, dedščina, ki ni ravno v čast njegovemu pogumu in odkritosrčnosti.

Enkrat se je že mislilo, da je konec verstva zapečaten. To je bilo v osemnajstem stoletju, v stoletju velikega boja za osvobodjenje duha iz verig vere, v veku Revolucije, racionalizma, materializma in prosvitljenosti. Izobraženci one dobe so premagali v sebi verstvo na kar najlažji način: bili so z njim gotovi od trenutka, ko jim je Voltaire ali drug filozof pokazal z zasmehom kako so verske dogme absurdne in kako se protivijo razumu. Verstvo jim je bilo prebrisana izmišljotina duhovniške kaste, ki hoče z njegovo pomočjo pridržati človeštvo v duševni tmi in suženstvu. Pravega zgodovinskega nazora o postanku in bistvu verstva niso imeli. Mit jim je bil prazno praznoverje, k večjemu dobro le za to, da je pomagalo obdržati podanike na uzdi. Pravi inteligent se je pa smatral visoko vzvišenega nad potrebe, katere utešiti je naloga verstva. Njegov življenski princip je bil razum, taisti razum, ki mu je odkril nesmiselnost do-

gem. Od zmage razuma je pričakoval vse mogoče čudeže: idealnega urejenja držav in družbe, izpopolnitev npravnosti, večnega mira med narodi, z eno besedo: zlato dobo človeštva.

S to vero v vsemogčnost razuma je bila vedena francoska revolucija. Toda konec verske vere se je zdel biti odločen že davno pred njo. Brez vsakršnega pozitivnega verstva so bili ne le člani konventa, ki so glasovali, da francoska republika ne veruje na boga, ampak tudi velika večina onih, ki so branili stari monarhično-feudalni režim in ki so umirali zanj pod ostro giljotino. Veroval je sicer bretonski kmet, ki je prijel za orožje proti zasovraženim komisarjem in vojakom republike in bil je trdno prepričan, če se bojuje za stari red, da se bojuje zaeno za svojega boga in svoje večno odrešenje, toda veroval pa ni markiz ali vicomte, ki ga je vzpodbujal in vodil, in je vedel dobro, da se gre tu le za njegove privilegije. Ravno tako niso verovali oni svetni duhovniki, oni salonski abbeji, ki tvorijo tipično figuro v življenju predrevolučne Francije in ki so živa priča tega, kako je takrat versko čuvstvovanje umiralo že v sami cerkvi. Zato tudi niso bili branitelji starega režima v svojem boju proti revoluciji zvezani s klerikalizmom, saj v začetku ne v taki meri, kakor to vidimo pri današnjih predstaviteljih reakcije. Tudi plemstvo in mnogi vladarji v osemnajstem stoletju so bili pronikli s prosvitljenimi idejami. Na prvih tronih evropskih so sedeli gojenci francoskih filozofov, Jožef II., Friderik pruski, ruska Katarina in so poskušali prve korake k osomosvojitvi države od cerkvenega jerobstva. Zdelo se je, da je svetovladni moči papežki odzvonilo za vedno in v letih prvega Napoleona-vega zmagovanja je bila še samo plapolajoča iskra, ki bi jo — kakor se je zdelo — bilo mogoče za vedno ugasniti, če bi se močno pihnilo. Doba vere in praznoverja je za vselej proč, tako so sodili prosvitljeni izobraženci in človekoljubi onih dob in blizo je doba razuma in filozofije, ki napravi ljudi srečne in svobodne in ki spoji vse narode v eno srečno rodbino. Kakor v mišljenski revoluciji, tako je tudi v politični revoluciji, ki jo je započelo, bilo osemnajsto stoletje vek naivnega optimizma.

Nade njegove se niso izpolnile, kakor tudi drugače ni bilo mogoče. Ravno tako, kakor niso bila s politično revolucijo odprta vrta veku prave svobode in pravičnosti, ravno tako ni bilo z umsko kritiko cerkvenih dogem spravljeno s sveta verstvo.

Kakor vsa vprašanja, ki se jih je dotaknilo, tako je tudi versko vprašanje osemnajsto stoletje izročilo devetnajstemu stoletju le napol razrešeno. Z večih vzrokov ni bilo kos razrešenju. Predvsem zato ne, ker je v tem ozira započelo revolucijo od zgoraj, na vrhuncu socialne piramide in ne spodaj pri njenih temeljih. Kaj na tem, da niso verovali duhovnikom najvišje vrste in inteligenca? Dokler so jim verovali stotisoči in milijoni prostega ljudstva, toliko časa se cerkev ni trebala bati za svoj obstanek. To ljud-

stvo, ubito vsled krutega podaništva, duševno životareč brez šol in literature še ni bilo dosti pripravljena zemlja za misli filozofov in duhovnik, ki mu je za vso pozemsko bedo obetal posmrtni raj je našel pri njem več vdanejšje vere kot glasniki boljše družabne prihodnosti. To tem bolj, ker je plemstvo in inteligenca po večini smatrala umsko prosvitljenost za svoj posebni privilegij in je pri ljudstvu versko vero direktno vzdržovala iz strahu, da bi ljudstvo, vzbujeno k svobodnejšemu premišljevanju, in oproščeno z moči vere, ne prišlo k svoji socialni zavesti. Ta razredni ozir je igral v vladajočih krogih vedno večjo ulogo, in je prišel v devetnajstem stoletju na novega mogočnjaka, na buržoazijo, in je postal v veku kapitalizma in ž njim zajedno se množečega in probujajočega proletarijata glavni povod, zakaj skuša družba, ki že sama ne veruje, ohraniti verstvo kot silo, ki drži mase ljudi v pokornosti.

Razven tega razrednega egoizma in nedostatka smisla za duševno prosveto ljudi so bili še drugi vzroki, zakaj osemnajsto stoletje kljub svojemu radikalizmu ni napravilo konca z verstvom. Spod letelo mu je predvsem zato, ker ni videlo v verstvu družega kot dogme in praznoverje in je mislilo, da je ž njimi že opravilo, kakor hitro je enkrat premagalo mit z razumom in posmehom. Ni računalo z drugimi pogoji, ki tvorijo korenine, s katerimi je zaraščeno verstvo v dušah ljudi, predvsem je prezrlo njegovo čustveno stran. Človek, ki mu je verstvo neodoljiva potreba čustva, si ga stvori za vsako ceno in vsakem slučaju. Pa če bi mu tudi solinčnojasno dokazali, da dogme, ki jim veruje, nasprotujejo razumu, vedi in resničnosti, vendar se ne da vsled tega zmotiti, v slučaju odvrže tudi najnesmiselnije dogme in stvori si predstave, ki se njegovemu razumu manj protivijo — samo, da je njegovo čustveno hrepenenje utešeno.

In tako je dočakalo isto radikalno in revolucio osemnajsto stoletje še to, da je bila njegova racionalistična in materialistična filozofija poplavljenjena od valov romantike, čustvenosti, tuintam tudi mistike, od valov, ki so se dvignili proti umskemu in prosvitljenemu toku po isti zakoniti neobhodnosti, s katero se po vsakem preveč radikalnem pojavu prevratnih idej pojavi reakcija.

Ta reakcija je bila v tesni zvezi z ohlapnostjo in iztreznjenjem, ki mu je zapadlo pokolenje, razočarano vsled neuspeha Revolucije, vzbudila je spomine na srednji vek, postavila ga v poetično in barvasto luč, skušala je napraviti tudi katolicizem v umetniškem oziru vabljivega in tako si ji je v resnici posrečilo za en čas zadržati neodvratno zmago vede nad vero in zbegati nature, v katerih imajo čustva in fantazija premoč nad razumom. Ta reakcija, katere glavni ustanovitelji in voditelji so bili pesniki — na Nemškem romantična šola, v Franciji Chateaubriand in Lamartine — je bila priljubljena pri absolutističnih državnikih, ki so si po Napoleo-

novem padcu prizadevali potlačiti vsako gibanje po svobodi in izbrisati vse spomine na Revolucijo. Katera sila je mogla biti politikom svete alliance in Metternichovemu režimu ljubša in za njihove pomere pripravnejša kot verstvo, sestava predstav in bajk, ki uči ljudi, da ne bi polagali velike važnosti na bede časnega življenja, da ne bi premišljevali o družabnih preobratih, temveč ubogali gosposko, ki ji je vlada podeljena od samega boga? Dokler se bodo velike mase ljudi ravnale po tej verski moralki, toliko časa se ni bati revolucije, to so možje reakcije in absolutizma dobro vedeli in zato je utrditev in okrepitev verstva postala v njihovih rokah ena iz prvih nalog državnega raisona. Pravoverni je zaeno dober podanik, neznanobog je sumljiv živel, nevaren, vsakoršnih zarot in revolucij zmožen, kajti, kako more imeti v časti svetske avtoritete, če ne velja zanj avtoriteta božja? — tako so sodili in mislijo še do danes ti, ki jim je ideal absolutistična in policijska država.

Osemnajsto stoletje se je torej vštelo, kljub temu se pa ni dal ustaviti započeti proces. Niti največje ovire, niti absolutistični in klerikalni pritisek, niti reakcionarne naredbe niso mogle zadržati toka sile, ki je lomila stare verske tvorbe. Predvsem niso mogle vstaviti prodiranja vede in mišljenja. Filozofija je z vedno večjim razumom zidala sestave, ki bi mogle zadostovati za razumevanje sveta in za razlago njegovih ugank na temelju same spekulacije človeškega razuma, brez vsakoršnega božjega razodetja. V kolikor se je v teh zistemih še pojavljal pojem boga, je bil to le še abstrakten filozofični pojem in nič več ne predstava verskega človeka o najvišjem bitju. Napredki ved so obračali pozornost ljudi na prirodu in čutni svet, stroga, na preiskavi faktov in na poskusih temelječa prirodoslovna metoda je odpirala nova pota k proučevanju sveta. Vsaka nova pridobitev vede je zluščila zopet kamen iz veterne stavbe dogem. Smisel za zgodovinski razvoj, ki je bil v človeku devetnajstega stoletja tako mogočno razvit, ga je učil gledati in medsebojno primerjati razne pojave in tvorbe verskega življenja ter ga tako vodil k zpoznanju, da so vsa verstva človeško in ne božje delo, da imajo vsa le relativno in nobeno ne absolutne resnice. Ti nazori so pronikali, četudi le v nejasnih obrisih, iz delavnic učenjakov in pisateljev v ljudi in življenje ter povzročevali počasno umiranje vere tudi tam, kjer niso direktno napadali. Nove ideje in novi nazori na svet so pronikali v celo družoo, tako, da so jim nevede podlegali tudi oni, ki so bodisi iz političnih, bodisi iz socialno razrednih motivov še skušali verstvo obdržati. Ljudje po polno verski, slepo in brez oprekanja sprejemajoči vse cerkvene nauke, so v teku časa — saj v nekoliko izobraženejših vrstah — postali bele vrane. Verski ljudje niso bili niti tisti absolutistični državniki, ki so vporabljali moč cerkve za svoje namene in če so imeli oni filozofi in pesniki, ki so koketirali s katolicizmom, verski

čut, niso imeli in niso mogli imeti vere v dogme in pomalem je niso imeli že niti sami duhovniki.

Na takšen način se je razvilo neko posebno nepriravno, za daljši čas nevzdržno razmerje napram verstvu, ki karakterizuje devetnajsto stoletje. Oni, ki si prizadevajo vzdržati verstvo v ljudskih masah, sami čim dalje manj verujejo, njihovo razmerje do verstva označuje beseda hinavščina, priliznenost. Ostali ljudje tudi čimdalje manj verujejo, toda ne izpeljejo iz tega nobenih vidnih posledic; njihovo razmerje do verstva je enostavna brezbriznost. In tako ostanejo sicer še mase ljudi, v katere je dosedaj z novih misli prišlo tako malo, da še sedaj žive v veri, bodisi da popolnoma ali pa vsaj v glavnih točkah; in na te posledne se naslanja moč klerikalizma. Toda ta slednji del se vedno bolj manjša, taja se kot sneg pod žarki novih duševnih solnc. In to vse brez vsake posebne napadalne protiverske propagande, vsled same sile razmer in logike življenja. Zasmehovanje Voltairjevo je v osemnajstem stoletju omajalo vero v dogme, toda ni ubranilo, da bi se bodoče generacije ne ozirale z romantičnim hrepenenjem po zgubljeni veri. Toda kar je celo devetnajsto stoletje vplivalo v protiverskem smeru in sicer uspešneje kot vsi dokazi filozofov, to je bilo življenje samo, njegova neodvratna sila in zakonitost. Pokolenje za pokolenjem je prihajalo in vsako poznejše je bilo verstvu oddaljenejše kot prejšnje; otroci so videli da njihovi očetje in matere ne verujejo to, kar oznanuje v cerkvi duhovnik in da ne žive po tem; ko so dorasli, že sami niso čutili nikakršne notranje in zunanje nujnosti, da bi živeli po cerkvenih zapovedih, eksistence nadnaravnega sveta niso čutili od ničesar dokazane potrjene, nasprotno: vse v vedi in v življenju je govorilo proti njej. In kljub temu da devetnajsto stoletje do poslednje svoje tretjine ne kaže nobenega tako jasnega in napadalnega protiverskega gibanja kakor prejšnje stoletje in kljub temu, da pomenja proti osemnajstemu stoletju reakcijo, vendar je bilo ono, ki je dokončalo padeč verstva. Četudi so mogoč njaki umetno vzdrževali in branili verstvo, vendar so ljudje v tej dobi jenjali versko verovati in kar je še važnejše: versko čutiti in versko živeti. Odvadili so se verstvu, izrastli so iz njega ter ga pustili za seboj kot kača staro kožo. Tu verstvo ni podleglo direktnemu napadu nasprotnikov ampak je kljub najskrbnejši obrambi ginevalo in umiralo radi tega, ker so tla modernega življenja jenjala dajati hrane njegovim koreninam. In ravno to je najodločilnejša priča njegovega konca, kajti če je kakšna stvar v boju poražena, more potem toliko slavnejše na novo vstati, toda kar radi življenjske nezmožnosti počasi gnije, iz česar je zginil duh, kjer je ostala suha, trhla forma, tam je bila izrečena nepreklicna smrtna obsodba.

Za to je bilo minulo devetnajsto stoletje po svojem stališču napram verstvu sama velika

laž. Njegove vladajoče vrste so se na eni strani ponašale s triumfi vede, na drugi strani pa niti pomišljale niso, da ne bi vzdržavale ljudstva v veri, ki so jo same smatrale za preživeljo. Niti buržoazni liberalizem, ki je prišel v letih 1850—1870 v prvih evropskih državah na krmilo ni na tem nevzdržnem razmerju ničesar spremenil. S svojimi izhodišči in s svojimi stiki s francosko revolucijo je bil prvotno sicer izrecno proticerkven, da protiverski, toda ta svoj napadalni značaj je zgubljal v tej meri, v kateri je kapitalistična era vzbudila v buržoaziji sebične interese in jo spremenila iz revolucijsko razpoloženega in demokratično se narejajočega razreda v razred, ki je bil predstavitelj novega družabnega reda in ki je identificiral svoj uspeh z interesi kapitalizma. Hitro je spoznal, da bi delal proti samemu sebi, če bi ideje političnega in duševnega osvobojenja izpeljal v vseh posledicah, namreč če bi jih zanesel medtudi ljudi, kajti v masah milijonov, kapitalizmu zaslužjenih, bi s tem vzbudil hrepenenje tudi po socialnem osvobojenju. Kakor so absolutistične vlade predmarcevske dobe vporabljale verstvo za to, da bi vzdržale narode v duševni temi, ravno tako smatra buržoazija verstvo za dobro sredstvo, da bi proletariat ostal tako kakoršemt je, ter se potrpežljivo uda! svoji usodi. Ne ljubi duhovnikov, toda dobrodošel ji je duhovnik tam, kjer je s svojim vplivom na ljudstvo pomočnik proti grozeči pošasti socializma. Bojevala se je proti ultramontanizmu in papeštvu, toda vedno je skrbno pazila, da bi mu ne zadala smrtno rane.

Prvotno je beseda „liberalec“ označevala človeka, ki ne pripoznava v verskih vprašanjih cerkvene avtoritete in ki premišljuje o njih svobodno, to je, da prihaja z rezultati tega premišljevanja k nazorom, ki so cerkvi nasprotni. Liberalec je bil že eo ipso nasprotnik cerkve, napadelec, bojevnik. V teku časa in moralnega propada buržoazije se je pa smisel te besede spremenil. Danes pomenja liberalizem široko toleranco napram vsem nazorom, na vse zadnje pomenja pasivnost, mlačnost. „Svobodomiselnost“ je: ne sam svobodno misliti ampak pustiti svobodno misliti druge. „Svobodomiselnost“ je torej mirno gledati tudi, kako se klerikalizem širi. Ta smisel so meščanske in kapitalistične vrste naposled podvrgle besedi liberalizem, da bi zakrile svoj modus vivendi s cerkvijo, ki ga potrebujejo za zatiranje socializma.

Zato je čisto naravno, da se je klerikalizmu v XIX. stoletju vedno boljše godilo. Seveda, ponavljam: klerikalizmu, ne verstvu. Verstvo je umiralo, njegov nostranji smisel je zginel z duš in življenja ljudi, toda mera njegove zunanje forme in organizacije je neprestano rastla. S tem ravno prihaja verska laž devetnajstega stoletja k svojem vrhuncu. Stoletje prirodoslovja in iznajdb, umskih metod in trgovine je obnem tudi stoletje obnovljene papeške moči. V letih, ko je bil liberalizem na višku svoje moči je imel klerikalizem že toliko sile, da je mogel

človeškemu razumu priložiti zaušnico s proglastivjo nesmiselne dogme o nezmotljivosti. Jožef II in Napoleon sta videla v papežih že samo gole sence bivših svetovladcev in jim izkazovala pikro brezobzirnost — za sto let pozneje je bil Bismarck prisiljen kapitulirati pred močjo Rima in na koncu stoletja osredotočuje Leo XIII takšno moč, kakoršne ni imel preje noben papež od dobe protireformacije. Za francosko republiko je sto let po Revoluciji, ko je že srečno ušla nevarnosti royalizma in cesarizma, ostal klerikalizem edina velika nevarnost. To so pojavi, ki bi jih ljudje osemnajstega stoletja smatrali za nemogoče. Oni so to, ki povzročajo ono, kar imenujemo danes versko vprašanje, oni in ne kakšna nostranja potreba velike množine ljudi. Ogromna večina ljudi je že obračunala z verstvom na ta način, da se je oprostila njegove moči ter je brez bolesti opustila, ne da bi bilo mogoče opaziti, da jo kakšno notranje močno hrepenenje vleče k njemu nazaj. Za to bi bilo napačno označiti versko vprašanje, kot problem, kako je mogoče živeti versko kljub temu, da je vera zginila. Število onih, ki čutijo potrebo versko živeti ter si na vsak način stvoriti nekakšno nagrado za izgubljeno verstvo, je neznansko majhno napram onim, ki žive popolnoma ali skoro popolnoma brezversko, kljub temu, da po imenu še vstrajajo v cerkvi.

In ravno v tem je treba iskati bistvo današnjega verskega vprašanja: v tem kričečem in odbijajočem faktu, da kljub temu, da je verstvo že zdavna prenehalo biti življenjska sila za dušo in dejanja današnjega človeka, v e n d a r o b s t o j a j o cerkve, da imajo moč polastiti se duše vsakega novorojenega deteta in ga pripraviti za svoje namene in da vsacega, kdor ni iz njih javno izstopil, smatrajo za svojega pripadnika in da na podlagi statistike takšnih „privržencev“, v kateri so skupno, samo na podlagi matrik zmešani verniki z brezverci, ljudje brezverski z versko mlačnimi, ter da morejo uveljavljati svoj vpliv nad narodi in na vzgojo mladine.

V tem tiči jedro današnjega verskega vprašanja: kako odstraniti to kričeče nasprotstvo med notranjim umiranjem verstva in med zunanjim trajanjem verskih form in organizacij. Te forme in organizacije se morejo za svoje življenje zahvaliti le neodločnosti in neodkritosičnosti današnjih ljudi, razven tega pa tudi nejasnim predstavam o bistvu verstva. Ne nastopa se dosti jasno proti njim in ne posluhuje se z bogatstva orožja, ki ga proti veri podaja veda, zato ker je preveč razširjena in globoko ukoreninjena predstava o verstvu, kot o nečem večnem in nesmrtnem, o nečem kar mora biti ohranjeno, v kakoršni obliki že. Misli se, če ne zadostujejo stare oblike je treba pridobiti novih, toda v kolikor še niso stvorjene, je treba ohranjati stare forme, pa če so tudi brez vsebine in duha. Ta domnevanja, ki jih hočem v nadaljnem dokazati, osvetljujejo boječnost, ki otežkočuje miselni pohod tudi ljudi, ki so drugače

precej svobodni in zavedni, kakor hitro začnajo premišljevat o verstvu. Tako se podaljšuje v neskončno življenje starih verskih tvorb, pravzaprav samih oblik, ki že zdavnaj nimajo nikakega smisla več. Pokolenje za pokolenjem se giblje brezmiselno v teh praznih oblikah, toda pokolenje za pokolenjem je staremu verskemu duhu bolj tuje; toda nikjer se ne prikazujejo nove forme in novega verstva ni od nikoder — zato ker priti ne more.

Na takšen način se ona velika laž vedno vzdržuje in raste: Toda vsaka laž nosi že sama v sebi smrtno kal. Ni si mogoče misliti, da bi cela pokolenja ljudi mogla še dolgo živeti v tem sporu med notranjim prepričanjem in zunanjimi formami, v sporu, ki je tem nevzdržnejši, ker se tiče ravno razmerja človeka napram najglobljim vprašanjem življenja in bistva njegovega нравnega življenja. Zato se zdi, da bo to stoletje v tem oziru odločnejše in poštenejšje in da napravi konec tej veliki laži. Zdi se, da pomalem vse stremi k temu, da bi bilo obnovljeno otreseno ravnotežje med pravim mišljenjem ljudi ter njihovim zunanjim življenjem. Za to odstranitev laži z resnico, za pridobitev soglasja med prepričanjem in življenjem se gre v prvi vrsti pri tem, čemur se pravi versko vprašanje, ne gre se pa zato, kako bi bil za vsako ceno pridržan preživeli in življenja nezmožen pojem verstva. Ni mogoče zahtevati, da bi temu pojmu na ljubo bila žrtvovana resnica in razum, nasprotno: ta pojem je treba žrtvovati višjim interesom človeškega življenja, kakor hitro se pride do prepričanja, da je nevzdržljiv. In k temu prepričanju pride vsakdo, ki se ne boji iz zgube svoje vere napraviti logične konsekvence in kdor se pogumno in brez vseh predsodkov zna postaviti pred vprašanje, k a j je pravzaprav verstvo, v čem je temeljilo vedno njegovo bistvo in če je mogoče, da bi moglo danes še biti sezidano na razvalinah verskih tvorb nekaj novega, kar bi zaslužilo ime verstvo?

Ako se odgovor na ta vprašanja pri vseh, ki stoje že izven cerkve in iščejo razrešenja verskega vprašanja, ne glasi enako, ni tega toliko vzrok različnost nazorov, kot pa boj za b e s e d o. Nekaterim je beseda: „verstvo“ tako sveta in nedotokljiva, da jo povišujejo nad dosežnost vsake kritike in jo hočejo na vsak način obdržati. Toda to prizadevanje je zastoj, nepotrebno se s tem moti vrste svobodno mislečih ljudi ter indirektno se podpira s tem moč cerkve. Imejmo že enkrat pogum ne govoriti vedno le proti klerikalizmu in njegovemu izkoriščanju verstva, ampak pogledati k bistvu verstva sploh in si tako odgovoriti na vprašanje, ali more biti nam in bodočim verstvo še to, kar je bilo ljudem minulih dob.

Najodločnejše odgovorim, da n a n o b e n način in nikdar. Daljši pretres nas prepriča o tem, da je verstvo nek poseben, gotove težnje obsegajoč poskus, razjasniti uganjko sveta in smisel življenja, poskus, ki je mogel biti napravljen na stopnjah in formah kulture, ki smo

jih že zdavnaj zapustili za seboj in ki ne sme biti zamenjevan z drugimi poskusi, s katerimi se je človek že od pamtiveka trudil dati svojemu življenju globok pomen in visok cilj. Če se vsega tega zavemo, posebno če omejimo pojem verstva s praviimi njegovimi mejami, če si objasnimo, kaj je in kaj ni verstvo, če postavimo proti verstvu misli, hrepenenja in ideale današnjega človeka, ne moremo — če nismo zaslepljeni in trdoglavci — priti k drugemu zaključku kot k temu, kar sem napisal v začetku teh preiskav: da verstvo v svojem pravem in popolnem smislu vedno bolj nasprotuje življenju, nravnim nazorom ter idealom današnjega in prihodnjega človeka in zato sočasna verska kriza ne pomenja začetek kakšnega novega verstva, temveč konec verstva sploh.

M. SIRGO:

MOREMO-LI DANASNJO DUHOVŠČINO PRIŠTEVATI K INTELIGENCI?

Pred dvema meseci, toraj v taistem času, ko je tožil na cerkvenem zboru v Parizu neki kanonik nad silnim pomanjkanjem duhovnikov, je izdal tudi celovski škof Kaltner, ki tretjino svojih ovčic niti ne more razumeti in v tem oziru na najsijajneši način dokumentuje „cerkveno-katoliško nepristranost in pravičnost“ nek pastirski list, kjer jadikuje nad ogromnim nazadovanjem navdušenja za duhovništvo. Tretjina župnij in ustanovljenih kaplanij je baje prazna, študentje ne silijo več v bogoslovnico in tudi kmečki stariši niso več tako navdušeni za sinekaplane. Knezoškof B. Kaltner se boji za Gospodov vinograd, da bi ne usahnil; to je, za politični svoj vpliv in vpliv klerikalizma na socialno, družinsko in umstveno življenje „goreče-ljubljeneh“ koroških ovčic, o katerih se mu pred letom niti ni sanjalo.

Ta Kaltnerjev pastirski list je dokument naše dobe. On samo potrjuje, kar smo naglašali m že dostikrat v našem listu, on le potrjuje notranjo gnjilobo klerikalizma, njegovo življensko preživelost in njegovo laž. Na inteligentne sloje se pastirski list niti ne obrača; saj je naravnost čudež, da bi inteligen ten oče poslal dandanes svojega sina v bogoslovnico. Zato pozivlja zgolj kmečko ljudstvo, da mu s trudom in muko priskrbi pomagaveč za mednarodno poneumnjevalno obrt. Kmet, ki dela v potu svojega obraza in si odreče skoraj vse, da prištedi najpotrebnejše za „mladega gospoda“, on naj vzreja svojo deco za klerikalno politiko, umazane špekulacije, samostane i. t. d., on naj krpa in baše nenasitno malho, kamor bi izginilo popolnoma vse svetovno premoženje, ako bi ne bilo tu pa tam še nekaj zdravega razuma.

Dejstvo, da se jih najde dandanes zelo malo, ki bi radovoljno in po lastnem nagibu stopili v duhovski stan, se toraj ne da zanikati. Gle-

damo li po vzrokih tega pojava, nam je treba samo primerjati sestav dandanašnje človeške družbe z onim preteklih stoletij in takoj nam jih leži mnogo na dlani. Ne bomo razpravljali na tem mestu o vseh teh vzrokih, temveč ozi- rati se hočemo samo na položaj dandanašnjega duhovskega stanu v kulturnem in socialnem oziru in na posledice tega stališča, na vpliv in socialno važnost, oziroma malopomembnost nekaj vsemogočnih tonzurovanih ljudi.

Šolski zakon Marije Terezije je odločil o bodoči usodi duhovskega stanu v Avstriji. Čeprav v pičli meri in v prvotno v zelo pičlem obsegu je splošna ljudska naobrazba vendar počasi prodirala na prosvetelvalni svoji poti. Dočim je bila kopica onih ljudi, ki so umeli pisati in čitati, zelo skromna v srednjeveških stoletjih in tudi še prvo polovico novega veka, odstotki analfabetov dandanes vidno padajo.

Ljudska izobrazba se pa ni omejila samo na pisanje in čitanje, prirodoslovje, zgodovina in druge vede so odprle vedno večjim množicam svoja vrata. Kedor je na primer dandanes s pridom obiskoval ljudske šole, petnajstleten m'adenič z srednjim ljudskošolskim spričevalom ali skromen delavec, ki ni popolnoma pozabil vse, ter vzame dnevno kakšen časopis ali knjigo v roke je mnogo večji učenjak, nego so bili po večini duhovniki pred par stoletji, ko se jih je smatralo edine za inteligente. Ne samo da postaja dandanes delokrog šole vedno razsežnejši, razumnejši in poglobljenejši, tudi najrazličnejše nadaljevalne, obrtne, nižjetrgovske in druge šole si stavljajo zadačo, razširiti duševno obzorje mladih ljudi, ki hočejo stati v borbi za življenje na svojem mestu. Mnogovrstnejši in podrobnejši učni program teh šol more podati vsakemu tako izobrazbo, da lahko zasleduje politično in socialno napredovanje sodobne kulture. Kar je pa največjega uvaževanja vredno, je, da vzdržujejo omenjene šole najožjistik z realnim življenjem samim, da vzgoje smisel za vsestransko praktično delovanje v prospeh narodnega napredka. In ker je potreba teh šol vedno večja, ker število njih posečevalcev rapidno raste, raste tudi število ljudi, ki znajo in hočejo samostojno misliti ter delati in se zanašati edino-le na lastne svoje moči. Poznanje svetovnega ustroja in prirodnih sil mora nujno zbitriti pogled na življenje, naravne dogodke in družabno življenje posameznih narodnih slojev. Zato pa peša prazno- verje, se umičejo upi v pomoč nadnaravnih bitij, zato pada strah pred smrtjo in njenimi posledicami.

In kakšno mnenje more imeti en tak človek, razmišlja je li samostojno o stanu, ki le posredno deluje ali si pravzaprav domišlja delovati za prospeh človeštva? More li visoko ceniti stan, ki po nesmiselnih, znanstveno že davno premaganih ideologijah, vidoma in dostikrat vedoma ovira uspevanje ljudskega blagra?

Gotovo ne, najmanj pa si bode še želel, da stopajo njegovi otroci v ta stan. On ne bo iskal stika s pripadniki tega stanu, že iz občanske samozavestnosti ne, in to tem manj, čim bolj uvideva, kako nizek da je razmeroma duševni nivo, kako ozko je večinoma duševno obzorje onih, ki so baje poklicani za pastirje in voditelje ljudstva.

Da so srednji narodni sloji s samozavestno stanovsko zavednostjo izven vpliva cerkve, je toraj nujna posledica njihove izobrazbe. Kjer pa nahajamo nasprotno, je tudi izobrazba srednjega, obrtniškega stanu prepričala, da bi mogla odoleti od države podpiranemu natlaku spretno organizovanega cerkvenega varuštva, ki so mu naše duše bistveno deveta briga, prva pa politično-socijalna nadvlada, umstveno nazadnjaštvo, in zelo posveten profit duhovskega stanu.

Primerjamo pa naobrazbo današnjega inteli, gentnega naraščaja, prihajajočega iz visokih šol, je tozadevni upadek duhovskega stanu še mnogo očevidnejši. Kajti pravzaprav ima današnji duhovnik le srednješolsko izobrazbo, ki jo pozneje redkokrat izpopolni.

Izobrazba, ki jo dobi semeniščnik v štirih lemenatarskih letih, stoji tako malo na realni podlagi, je z istinitim življenjem tako malo v zvezi, tako nepraktično sholastično-filozofska ter nasprotna mode, nemu napredku, da je niti od daleč ne morem o primerjati izobrazbi, ki je je deležen vseučiliški dijak. In vedno je razdalje med omiko duhovniške ter posvetne inteligence večji, ako sploh smemo splošno govoriti o duhovniški inteligenci. Značilno in za cerkev usodepolno pa je, da ona povečuje in je primorana povečevati to razliko. Čim bolj streme ljudje po popolnejši naobrazbi, čim bolj se razširja zavest, da je edino le pozemsko življenje ter pozemska sreča to, kar je realno in izvestno, tembolj se boje absolventi srednjih šol srednjeveških škofovovih učilnic, tem večji je njih človekoljubje namerjeno na posvetni prospeh človeške družbe. Da pa cerkev vsaj kolikor toliko more zasesti izpraznjena župnijska ter kaplanijska mesta, mora segati po najslabših močeh, po najizprijenejših značajih, ki se ji ponudijo. Pobratiti mora odpadke srednješolskih solventov, odslovljene vojake, drugod nezmožne uradnike, ljudi, ki so po dva ali trikrat brez vidnega uspeha poskusili napraviti maturo, z zarodom obdarjene vdovce i. t. d.

In ta kvas je po njenem nauku poklican navduševati ljudstvo za ideale nesmrtnosti, ljubezen do bližnjega! Je livečja ironija na svetu? Zastonj se bode trudila cerkev, izboljšati tekom štirih let moralno in kulturno takšne elemente, čeprav bo poskušala, kajti čistih, trdnih značajev bode zaprela vedno manj v svoje mreže, pokvarjene ljudi pa, ki tvorijo vedno večjo večino v seminarjih, privedi na pošteno življensko pot, je v odnošajih, kakor so, nemogoče. Ti pokvarjeni

značaji se skrijejo v najboljšem slučaju za neko svetohlinsko masko ter v „pastirskem“ svojem delovanju ne vedo nego delati razdor in sovraštvo med mirnim prebivalstvom. Oni so nasledniki evangeljskega vruga, ki je potuhnjeno prišel po noči in zasejal ljuliko med pšenico, oni pohujševalci naše mladine, ki bi jim bilo po Kristusovem izreku najboljšje povesti mlinski kamen na vrat ter potopiti na dno oceana.

Ne samo da so aspiranti duhovniških služb vseskoz najslabši učenci v gimnaziji, oni se potrudijo, kakor hitro so absolvirali srednješolska leta, pozabiti čim prej mogoče vse, kar so si tam pridobili. In pouk v škofovskih seminarjih! Mizerija vseh mizerij! Polna štiri leta si vtepa mladi človek dan na dan znanstveno že pred stoletji premagano sholastično filozofijo v glavo, se uči brezumno, vsakemu zdravemu razumu nasprotujočo metafiziko, požira nerazumljive, v pokvarjeni latiščini spisane teološke traktate, se uči mojstersko zavite in sofistične apologetične članke na pamet in razmotriva na podlagi debelih knjig stvari, pri kojih bi zardel najpokvarjenejši razuzdanec.

Ni je bolj imenitne dresure na svetu.

In pobožnost, k koji naj navajajo ti ljudje jim izročene ovčice (v dobesednem smislu)? Po ure in ure mehanično kričanje latinskih molitvic, vsak dan predpisana premišljevanja na kolenih (in premišljevat ubogi človek mora, vseeno je li zdrav, bolan, zaspan, disponiran ali ne, in naj je predmet še tako smešen), neštivilne pobožnosti v Marijinih družbah, kongregacijah (kjer igra tudi spolni element neko vlogo), vsaktedenske ali pa dvodnevne spovedi, vsakodnevno obhajila, vmes pa nezmerna popivanje, kartanja in prepiri. More li vse to pospeševati resnično pobožnost? Ni li morda treba biti človeku tudi za pravo pobožnost disponovanemu, nima li poglobljenje v nas same in v skrivnosti sveta ravno tako srečne, slučajne svoje ure, kakor veselje, pesniško navdihnjenje in samozadovoljnost? Kdor pride resnično pobožen v seminar, zgubi pobožnost v seminarju.

Semeniščnik si toraj v učnih letih, ki naj bi odgovarjala vseučiliškim študijam, ne pridobi ne izobrazbe niti ne napreduje v verskem čuvstvanju. Kar pridobi, to je neka rutina v pridigovanju in bogoslužnih, mehaničnih opravilih.

Medtem ko preživlja semeniščnik brez gladu in bede in brez strahu za zasigurjeno bodočnost najzanimivejša svoja leta, se mora učiteljiščnik ali vseučilišni dijak ne samo pripravljati na skušnje in rigoroze, temveč hoče li v življenju ostati na površju, zasledovati vse sodobno znanstvo, se temeljito poglobiti v socialno življenje, zraven pa še večinoma skrbeti za trenotni svoj obstoj. V takih razmerah se čilijo moči do zadnjih od narave stavljenih mej, se ukrepjajo značaji, tu raste veselje do dela. Univerza poda vsakemu srednje pridnemu dijaku široko

umstveno obzorje, mu odpre nedogledne perspektive, ona in pa lastna samoizobrazba mu pomore do enotnega, svetovnega nazora. In ta svetorni nazor si mora mladi človek v borbah in dvomih pridobiti sam, ga preživeti z vsemi umstvenimi silami, medtem, ko ga semeniščnik prevzame gotovega, kakor kupimo sukno. Ravno v tem pa tiči etični pomen, ki daje vsemu poznejšemu življenju smer in vsebino.

Sleherni stan zahteva dandanes vedno večjo splošno in strokovno izobrazbo, samo duhovniški stan hoče izhajati s staro, pred par stoletji se zadoščujočo omiko. Odtod ona sprememba na lestvici socialnega stališča. Vsi stanovi so, kar se tiče splošne omike in strokovne izobrazbe napredovali naglično, samo duhovski stan je v tem oziru tako zaostal, da je vprašanje, ga li moremo in smemo prištevati med inteligenco. To pa tembolj ako premostrimo umstveno življenje in delovanje slovenskega duhovništva na deželi in deloma tudi v mestih. Je li župnik naročnik par klerikalnih in še kakšnega revolverskega lista, pomenja to navadno že višek kulture, vse umstveno napredovanje zanj ne obstoja. Dve tretjini župnijske knjižnice so Mohorjeve knjige, ostalo pa material za pridige, protokoli, izvestja i. t. d.

Župnišča so one umstvene sirotišnice, kamor nikoli ne posije solnce moderne kulture. Vse dejanje in nehanje slovenske duhovščine dan na dan potrjuje, da stoji ona umstveno globoko pod naprednim učiteljskim stanom in nobenemu resnemu učitelju ni v čast ako ga „gospod“ častijo, pač pa nasprotno. Je-li dandanes med naprednim učiteljem, ki mu je narodna kultura prva skrb in med župnikom, ki mora že po svoji dolžnosti ovirati to njegovo stremljenje in delovanje, intimno prijateljstvo sploh mogoče? In kakšno naj bode v tem slučaju skupno njihovo delovanje? Kranjski klerikalci so rešili ta problem v tem smislu, da mora biti tudi učitelj nazadnjak in sluga duhovnega gospoda. V naprednih deželah se je rešil ta problem v tem smislu, da je učitelj v svojem področju popolnoma samostojen. Zato pa je ljudstvo v le-teh deželah kulturno zabeležilo ogromen napredek, medtem ko smo na Slovenskem, kar se tiče najširše ljudske izobrazbe znatno nazadovali. Toda to le mimogrede.

Razumemo li toraj z besedo inteligenca ali razumništvo, one sloje, ki so si samostojno vstvarili kakšen svetovni nazor in ga niso prevzeli brez tehtnega proučevanja od drugih, ki so zmožni zasledovati vsestransko umstveno kulturni napredek in ki vedo zasnovati svoje življenje na vse delovanje izpolnjajočo etično podlago, moramo vprašanje, je li šteti še dandanašnja duhovščino med inteligenco, odločno zanikati. So častne izjeme, pripoznavamo. So župniki, ki ne ubi jajo prostega časa z popivanjem, kartanjem, kidanjem, gnoja i. t. d. ampak velika večina živi proletarsko

duševno življenje. Vsak čitatelj bode temu na podlagi lastnihkušenj pritrnil.

Iz navedenega pa sledi med drugim, da dandanašnja duhovščina ne samo ni več noben kulturen činitelj, pač pa, ker se mora po ukaz-zoperstavljeni vsakemu istinitemu napredku, največja ovira za prospeh občeno-narodne kulture. Nadalje sledi iz tega, da si bode vsakdo dostikrat premislil, predno vstopi v po svojem bistvu protikulturni stan ali pa predno določi svojega otroka za inferijornost fajmošterskega dostojanstva. Kulturna inferijornost je, ki ustraši marsikoga pred vstopom v seminar, kulturna inferijornost je grobokop cerkve. Ne, modernizen ne pomenja za cerkev nobeno nevarnost; prej zleze velblod skoz uho šivanke, nego da postane en fajmošter modernist. Modernizem je in ostane ragout inteligentnejših, maloštevilnih krogov, z mnogimi sentimentalnostmi zabeljena, popravljena teologija, naši župniki se zanj ne bodo nikdar navduševali. Pozicija duhovskega stanu se je tekom stoletja premaknila tako, da ga moramo kar se tiče omike in izobrazbe staviti med polinteligenco, da, ako bi natančno preiskali, bi našli zelo visoke odstotke, ki bi jih niti tej skupini ne mogli prištevati.

A. MEZANOVIČ:

MODERNISTIČNA PRISEGA.

Bilo je leta 7391. Univerza v Mossulu v Mezopotamiji je bila že popolnoma prazna. Majnikovo solnce je pregnalo večino dijakov v njih senčnato domovino perzijskih in kurdskih gora, samo nekaj profesorjev je imelo predavanja pred zelo pičlim občinstvom, med njimi tudi marljivi prof. starinoslovja, Dr. Pet-ro-Leika. Celih šest poslušalcev je našel, ko je stopil 21. majnika v dvorano; sključeno je premeril pot do katedra ter jel govoriti: „Zadnjič smo premostrivali 18. stoletje in njegovo veliko revolucijo. To stoletje je eno najzanimivejših, veliko zanimivejše, da, unikum svoje vrste ostane pa ostane dvajseto stoletje. Kajti to stoletje je izbojevalo še zmago verske svobode; v nobenem stoletju ne najdemo toliko protislovij, nobeno ni tako naglično živelo. Nikdar prej um človeški ni tako napredoval in nikdar ni bil poglavar copernikov v Rimu tako brezobzirno neumen. V prejšnjih stoletjih so ti poglavarji prepovedovali samo dejanja, v tem stoletju pa se je predpisalo do pičice natanko, kaj da človek sme misliti in kaj ne sme misliti, da, takoj začetkom tega veka, je že zahteval poglavar nazadnjaškega dela tadašnjega prebivalstva od podrejenih copernikov, da bodo misliti vse tako kakor bode on v Rimu zapovedal, vse eno je li to pametno ali nesmiselno. To se je imenovalo po tadašnji terminologiji versko pokorščino.

Ta zapoved pomenja samo začetek konca rimskega poveljarstva, ki ga je odpravila mirna verska prekucija dve sto let po politični revoluciji v Parizu. Tozadevne poskuse nahajamo že dosti prej. Že Gregor XVI. je proklel svobodo vesti l. 1830 v encikliki *Mirari vos* kot črno norost (*deliramentum*), Pij IX. pa je izdal l. 1864 neko knjižico „*Syllabus*“, kjer je proklel vse tedanje znanstvo kot pogubno blodnjo. L. 1870 pa je zbral taisti poveljar vse najglavnejše svoje čarovnike v Rimu na enem zboru, od poznejših zgodovinarjev imenovanem „druga roparska sinoda“ ni se je tam proglasil za nezmojljivega. V tej uri je preminil stari Bog. Kajti, kaj bi bil mogel pomenjati in kakšna naj bi bila njegova moč, ko njegov „zastopnik“ na zemlji vse zna, vse vidi in vse ve? Po sklepu tega zbora je mogel rimski poveljar proglasiti največjo buda lost za najsvetejšo resnico, kar se je koncem 20. stoletja dogajalo tako čestokrat, da je postala verska revolucija neizogibna.

Žalibog je bilo tiskarstvo tedanje dni že zelo izpopolnjeno. Tako se je pa zgodilo, da so ljudje, ki se niso hoteli popolnoma odreči svobodnemu mišljenju, kritikovali in pretresovali te „nezmojljive papežske resnice“ in da so te kritike brali tudi drugi ljudjo, ki niso imeli časa preišljevati o takih stvareh. Te kritike so bile sem ter tje zelo ostre, da, nekteri izmed najprosvitljenejših učenjakov so odrekli rimskemu poveljarju sploh vsako privilegovano pravico in polnomoč nad človekovo vestjo. Prav za prav je bilo to brezupno početje. Modernisti, tako so namreč imenovali učenjake, so hoteli združiti vero in znanstvo, praznoverje in eksaktno vedo, pekel in nebesa. Vkljub temu pa se je vsled tega rimski poveljar tako zelo zbal za svojo vladu nad duhovi, da je proklel vse modernistične nauke in predpisal vsemu svetu kot edino pravo takozvano tomistično filozofijo, ki je, kakor je to dognal učeni moj kolega Reš-Aman, nek tako zveržen konglomerat, da ga niti dva človeka nista enako umevala izmed vseh čarodejev. Bila je pa teh čarodejev zelo ogromna armada, da, vsaka vas je imela svojega. Razven tega pa je poslal rimski poveljar l. 1910 svojim čarovnikom v zelo hudem jeziku spisan ferman, in jim zapovedal priseči, da nikdar ne bodo kaj drugega ali drugače mislili kakor to, kar se jim bo iz Rima zapovedalo, da bodo načeloma sprejemali vse, kar si bode izmislil rimski poveljar, za najtrdnejšo resnico. Iz strahu za svoja mastna mesta so čarodejniki z par izjemami vsi z vsem ve seljem prisegli, ampak sčasoma se je jelo množiti število onih, ki se niso hoteli podvreči. To je razumljivo, ako preudarimo, da je pošiljal rimski poveljar vedno nespametnejše fermane ter ukaze, tako, da so ga poslušale naposled le še stare podkupljene ženske.

In tako je moralo priti kakor se je zgodilo. Nekdaj všemogočna vera se je spremenila v najobskurnejš ponanstvo; njeno mesto je zavzela veda, vera v samostajni razmah življenskih sil, vera veselja in solidarnega človekoljubja.“

Jako je govoril Dr. Pet-ro-Lečka, dijaki pa so pazno poslušati, kajti vere se poznali samo iz zgodovine in starinoslovja in so jih šteli med patološke pojave človeškega razuma.

DOSTOJEVSKIJ:

DUHOVEN IN HUDIC.

Pred oltarjem krasne cerkve, osvetljenega od ogromne množice sveč, v svetlobi katerih je blestel srebrni in zlati kinč, je stal duhoven in krasni obleki in sijajnem plašču. Bil je korenjaški in dostojen mož rožičastega obraza in lepogojene hrade. Njegov glas je bil zvočen in njegovo kretnje so izražale nepristopno vzvišenost. Cela njegova prikazen se je popolnoma vjemala za cerkvijo, ki je žarela in bliščala v razkošnem sijaju.

Zbrana občina je izgledala čisto drugače. To so bili večinoma revni delavci, kmeti, stare ženske in berači. Njih obleka je bila slaba in je razširjevala oni posebni duh revščine. Njih vpadli obrazi so kazali sledove gladu in njih roke sledove rabotanja. Bil je to pogled na bedo in revščino.

Ko je pokadil pred vsemi svetimi podobami, je povzdignil duhoven pobožno in slavnostno svoj glas:

„Ljubljeni bratje v Kristu!“, je govoril, „ljubi naš Gospod Bog je Vam dal življenje in Vaša dolžnost je, biti z njim zadovoljni. Ampak ste-li zadovoljni? Nikakor.“

Predvsem nimate prave vere v našega ljubega Gospoda Boga in v svete njegove čudeže.

Ne darujete cerkvi tako radodarno od svojega pridelka kakor bi morali.

Drugič: ne poslušate zadosti oblasti, upirate se posvetni moči, carju in njegovim uradnikom. Smešite zakone.

V sv. pismu stoji: „Dajte cesarju, kar je cesarjevega in Bogu, kar je božjega“, toda vi tega ne delate: Veste-li, kaj je to?

Smrtni greh. Resnično, povem Vam, hudič Vas hoče speljati od prave poti. Ta vede Vaše duše k pohujšanju, medtem ko mislite Vi, da Vas vzpodbuja Vaša svobodna volja, da delate tako. Njegova volja je to, nikakor Vaša. Čaka samo na Vašo smrt. Gori od poželjivosti, da bi imel Vaše duše. Plesal bode pred peklenskimi plameni v katerih bodo trpele Vaše duše peklenske muke. Zato Vas svarim, bratje, in Vas zaklinjam zapustite cesto, ki vede k pogubljenju. Še je čas Usmili se, o Bog!“

Groze trepetajoč ga je poslušalo ljudstvo. Verjelo jo slavnostnim besedam duhovna. Ljudje so vzdihovali, se križali in goreče poljubljali zemljo. Tudi duhoven se je pokrižal, obrnil, z hrptom proti ljudstvu in se smejal.

Slučajno je šel mimo cerkve hudič ravno ko, je duhoven tako govoril ljudstvu in ko je slišal!

da se govori o njem je postal pri odprtih vratih in poslušal. Videl je, kako ljudje poljubujejo roke, videl je, kako je duhoven, sklonjen k pozlačeni podobi, hitro smuknil v mošnjo denar, ki ga je darovalo ubogo ljudstvo.

To je vzbudilo hudičevo jezo in ko je zapuščal duhoven cerkev, je šel hudič za njim in ga zgrabil trdno za posvečeni talar.

„Halo, tolsti gospodček!“, je zaklical, „zakaj se lažeš temu ubogemu, prevaranemu ljudstvu? Kakšne peklenske muke si mu opisoval? Ne veš li, da pretrpi to ljudstvo že v pozemskem življenju peklenske muke? Ne veš li, da ste ti in državne avtoritete moji zastopniki na zemlji? Vi ste oni, ki mu date občutiti peklenske muke, s katerimi mu grozite po smrti! Ali tega res ne veš? — „Dobro, potem mi sleduj.“ — Hudič je zgrabil duhovna za vrat, dvignil v zrak in ga nesel k tovarni, k livarni železa. Tam je videl duhoven delavce begati naglično sem in tje in se truditi v vročini. Zelo kmalu duhoven ni mogel več prenesti soparnega zraka in vročine. S solzami v očeh je prosil hudiča: „Pusti me! Daj mi oditi iz tega pekla!“ — „Ljubi prijatelj, moram ti pokazati še več krajev.“ — Znova je zgrabil hudič duhovna ni ga vlekel na neko veleposestvo. Tam je pokazal hudič duhovnu delavce, kako mlatijo žito. Prah in vročina, da se ni dalo prenašati. Paznik je prebil brezusmiljeno z bičem vsakogar, kdor je omahoval, premagan od dela ali od glada. — Nato je povel duhovna k bajtam, kjer so stanovali ti delavci s svojimi rodbinami; bile se to zakajene, umazane in smrdljive luknje. Hudič se je skremžil. Pokazal je bedo, ki je bila tukaj doma. Pooprašal je: „Nimaš-li tega že dosti?“ in izgledalo je, kakor da pomiluje hudič sam te ljudi. Pokorni božji sluga je to že komaj prenašal. S sklenjenimi rokami je milo prosil: „Daj mi oditi odtod! Da, da, to je peklo na svetu!“

„Vidiš ga dobro. In vendar prerokuješ ljudem drugo peklo. Mučiš in strašiš duševno one, ki so telesno že takorekoč polmrtvi.“ — „Pojdi naprej! Hočem ti pokazati še eno peklo. Eno — edino, ali to najgorši.“

Hudič je vedel duhovna v ječo, mu pokazal zaporno celico, smrdečo od zgnilega zraka, napolnjeno z mnogimi ob zdravje in silo oplenjenimi bitji, ležečimi na tlaku, pokritimi od črvov, razjedajočih njih uboga, naga in propala telesa.

„Steci svojo svileno obleko“, je dejal hudič duhovnu, „priveži si na noge težke verige, kakor jih nosijo ti nesrečneži. Vlezi se na mrzli, nesnažni tlak in govori jim o peklu, ki jih pričakuje.“

„Nikdar!“ je odgovoril duhoven. „Ne morem si izmisliti bolj groznega nego je to — Prosim te najlepše: Pusti me odtod!“

„He, to je peklo! Resnično, nič ne more biti groznejšega.“

Ne razumeš li še tega? Ne razumeš, da so ti možje in žene, ki jim groziš s peklom po

smrti, ne veš, da so tukaj v peklu prej nego umrejo?“

Duhoven je povetil glavo. Ni vedel od razburjenja, kam bi pogledal. Hudič se je škodoželjno smejal. „Da, gospodček. Hočeš reči, da hoče biti ljudstvo goljufano. Dobro toraj! — in ga je spustil. Duhoven je zgrabil svoj plašč in odtekel, kakor so ga noge nesle. Hudič je gledal za njim in se smejal.

Te povesti sem se domislil, ko sem poslušal pridigo jetniškega duhovnika in napisal sem jo na ta zid, danes 11. L. grudna 1849. Jetnik.)

Ne puščajte ležati prečitanih števil „Svobodne Misli“ v kotu, ampak dajte jih brati prijateljem in sosedom, kajti vsaka posamezna številka ima veliko vrednost za protiklerikalno propagando.

„Svobodna Misel“ naj torej kroži od rok do rok!

IVAN MOLEK (CHICAGO):

NOETOVA BARKA.

Zaplenjeno.

Če denemo to pravljico pod steklo moderne vede in neizpodbitnih znanstvenih resnic, — se moramo smežati početju in produktu čudnega Jehove, in obenem se morano smežati današnjim civiliziranim(!) ljudem, ki smatrajo to pravljico za absolutno resnico.

Biblija pravi, da je bog pokončal človeštvo s potopom, ker je bilo hudobno. Otroci božji — tak govori sveto pismo — so se mešali s hčerami človekovimi in se ženili z njimi. Grešili so vedno bolj in bolj. Bog se je razsrdil in je dal ljudem še stoindvajset let odloga, da se poboljšajo. Ker se pa le niso hoteli poboljšati, je sklenil gospod bog, da pokonča človeštvo in vse kar je živega, torej tudi živali, ptice in vse kar „leze ino gre“ — in bilo mu je žal, da je ustvaril človeka in druga živa bitja.

Zaplenjeno.

In kako nagajivi so bili ti „otroci božji“! Imeli niso nikakršnih šol, — biblija saj tega ne pove, — nobenih knjig, tudi svetega pisma takrat še ni bilo, nobenih

) t. j. Dostojevskij sam, ki je bil zaprt kot politični zločinec v grozni Petro-Pavlovski trdnjavi, kjer si je pokvaril svoje zdravje.

postav; pohujšljivi agitatorji in pohujšljivi spisi jih torej niso mogli zapeljati na kriva pota. Pač so pa bili v neposredni dotiki in pod neposredno kontrolo samega Jehove, ki je poljubno skakal z nebes na zemljo in delil svojim „otrokom“ lekcije z obličja do obličja. A vseeno ga niso ubogali. Potemtakem je bil Jehova slab vladar: — niti prvencev svojega stvarstva si ni mogel podvreči z lepo besedo! Rabiti je moral silo.

Zaplenjeno.

Toda neskončno usmiljeni Jehova ni sklenil pokončati samo ljudi, svojih otrok, in treščiti celo človeštvo v pekel, — sklenil je kaznovati tudi živali in rastline. Vse je moralo poginiti!

Kaj so pa zakrivile živali? Ali so živali tudi grešile? Kak usmiljen in pravičen stvarnik je to mogel biti, da se je spravil tudi nad svoje najnedolžnejše stvarce — mravlje v tleh in ptice pod nebom? Noben človek, kateri je količkaj dobrega srca, ne bo mučil živali, in to koristnih živalic, in ne bo jim prizadjal bolečin. Tukaj imamo pa neskončno usmiljenega in neskončno pravičnega Jehovo, stvarnika vseh živih stvari, ki je pokončal prav po nedolžnem toliko tisoč in milijonov glav in repov živali. Čemu je bog ustvaril živalstvo, če je že naprej vedel, da ga mora v kratkem uničiti? Živali vendar niso grešile; niso od prepovedanega drevesa jedle, — zakaj so torej zapadle isti kazni, kakor „grešni“ človeški rod?

Ko se je Jehova odločil, da potopi človeštvo, izbral si je svojega izvoljenca Noeta, kateremu je velel stesati barko. Čudno, na celem grešnem svetu se je le dobil človek, katerega pokvarjeni svet ni okužil; kljub vesoljni grešni kugi je bil Noe s svojo familijo greha čist. Ako bi, recimo, ne bilo Noeta, najbrž bi ne bilo tudi občnega potopa. Ravno Noe je bil tisti znameniti človek, ki je moral preživeti božjo katastrofo in ohraniti človeški in živalski rod. Toda Noe in njegova barka sta velik madež na božji vsegamogočnosti. Če je bog že enkrat prej iz nič ustvaril človeka in živali, — ni-li mogel storiti tega tudi po potopu? Čemu mu je bilo treba imeti skrb na Noeta in živali v barki, ko bi pa lahko pozneje, ko je zemlja postala spet suha, z eno besedo zopet ustvaril vsa živa bitja? Ali je morda bil njegov „nič“ tisti čas že izčrpan, neplodovit?

Noe je torej tesal barko. Delal je natančno po načrtu, kakršnega je napravil Jehova v nebesih. Barka je morala biti 300 komolcev dolga, 50 široka in 30 komolcev visoka. Ta bibliški komolec je imel najbrž 22 palcev ameriške mere; barka je bila potemtakem 550 čevljev dolga, 90 široka

in 55 čevljev visoka. Barka je bila dalje razdeljena v tri nadstropja, in na strehi je Noe po božjem načrtu izdelal eno samo samcato okno, ki je imelo en komolec (22 palcev) v kvadratu. Okno je bilo naravno med povodnjo ves čas zaprto, drugače bi ploha ne bila prizanesla niti sami barki.

Zaplenjeno.

Noetova barka — kakor jo opisuje biblija, torej bog sam — je morala biti prava pravcata spaka, v kateri bi človek ne bil varen niti en dan svojega življenja na odprtem morju. Mislite si ladijo, veliko kot na primer parnik severonemškega Lloydja „Kaiser Wilhelm der Grosse“; in ta ladija, — zbita iz samih desk in brun, — z enim samim oknom na krovu, ki je pa itak zaprto, tako da so ljudje in živali notri očitno brez zraka(!), — naj se vzdrži na razburkanem vodovju celih 150 dni, in še če lije ploha neprestano 40 dni in 40 noči?! In ljudje in živali v notranjščini, — in pomislite na ogromno število vsakovrstnih živali v Noetovi barki! — naj prebijejo to dolgo dobo brez svežega zraka, če že izključimo vse ostale nedostatke? Kje je človeška pamet, da bi to verjela?

Seveda, Noe je bil po božjem nasvetu tudi toliko brihten, da je barko zamazal s smolo od zunaj in znotraj. Kakšna je bila ta smola, in kako je držala v času štiridesetdnevnega naliva, o tem biblija molči. Barka je imela tudi samo ena vrata na strani, in ta vrata so se odpirala in zapirala na zunaj! Končno je bila barka stesana in dogotovljena, in ko je Jehova Noetovo delo preiskal in našel vse v „redu“, dal mu je sedem dni časa, da vkra (Noe) po njegovem predpisu živali v odmerjene prostore.

Nekteri „učeni“ teologi, ki bi radi bajko o vesoljnem potopu in druge svetopisemske „storije“ prikazali za absolutno resnico, trdijo, da je potop ob Noetovem času obilil samo gotov del zemlje, da ni bil „občen“. Vsled tega pravijo teologi, da ni bil Noe primoran vse živali, kar jih je takrat tekalo, skakalo, plezalo, letalo in lazilo po zemlji, spraviti v barko, temveč le nekatere, ki so živele v njegovem okolišju. Teologi naravno sami priznavajo, da je ravno transport živali v Noetovo barko v celi povesti o občnem potopu največja oslarija; zato bi radi spravili, to pravljico vsaj nekoliko v soglasje s človeškim razumom. Toda — je vrag! S to trditvijo stavijo ravno boga na laž. Jehova namreč sam pravi po Mozesu v svoji bibliji, da „je sklenil pokončati vse življenje, kar ga je na zemlji“. Bog je rekel: „Pokončal bom vse žive stvari na zemlji“. S tem je mislil avtor biblije vesoljni potop, ne pa samo krajevnege.

Po Jehovinem povelju je imel Noe zapreti v barko po sedem parov vsake „čiste“ živali, torej 14 glav, in po dva para „od“ „nečistih“ živali — 4 glave. — V barko je šlo torej iz med „čistih“ po sedem samcev in sedem samic; iz med „nečistih“ pa po dva samca in dve samici. Protestantovska biblija pravi drugače,

da je namreč bog zapovedal Noetu, vzeti v barko samo po sedem glav od vsake živali, kar pride torej po 3¹/₂ (!) glave na spol. Toda jaz se držim v tem opisovanju Noetove barke le katoliške biblije.

Sedaj pa nastane vprašanje: koliko glav živali je šlo v Noetovo barko?

Zoologi danes poznajo že več tisoč različnih vrst ptičev. Ako je Noe vzel od vsake vrste po sedem parov, — bilo je v barki vsega skup najmanj stotisoč ptičev.

Na tem mestu pa še nekaj: če je bil svetopisemski potop le krajeven, ako torej ni poplaval vse zemlje, kakor trdijo teologi, čemu je potem Jehova ukazal, da se morajo v barko rešiti tudi ptiči? Niso li ptiči sami mogli odleteti iz prizadetega v neprizadeti kraj?

Dalje poznajo zoologi najmanj 1650 različnih vrst živali. Recimo, da je med temi 25 vrst takozvanih „čistih“ živali (nekteri sesavci). Od teh je vzel Noe zopet po 14 glav, kar je skupaj 350 glav. Nadalje se nahaja na zemlji na stotisoče vrst raznih „nečistih“ živali (reptilije, dvoživke, žuželke, potem nepregledna vrsta raznih nižjih živali, kakor praživalic itd.) Samo plazavcev poznamo kakih 650 vrst. Noe je odbral od teh po dva para, in imel je v barki lepo zbirko kač, kuščarjev itd. — torej najmanj 2600 samih plazavcev. Ko je pa zbral vse ostale, večje in manjše živalice, ki spadajo k žuželkam ali sploh k členarjem, mehkužcem in neštevilnim vrstam črvov, imel je v barki gotovo več milijonov te gomazni! In koliko je še različnih živali v Aziji, Afriki, Avstraliji in v južni Ameriki, katerih zoologija sploh še ne pozna! In koliko milijonov drobnih živalic je še na zemlji, katerih s prostim očesom sploh ni mogoče opaziti. In vse to je moralo v barko! Ubogi, ubogi Noe! Kako težko, vrtoglavo in mučno delo in skrb ti je bil nakopal tvoj neskončno modri bog!

Kako se pa vse te velike in male živali prišle v barko? Kako se zvedele, da se jim bliža pogin? Ne mislim živali v Noetovem kraju, kjer se je tesala barka, temveč živali po drugih kontinentih, v Evropi, Afriki, Avstraliji in v Ameriki. Ali je morda bog pošiljal svojega poslanca-angelja od brloga do brloga, od gnjezda do gnjezda, od razpoke do razpoke v skalovju in drevju, da je oznanoval zverem pogin in jih vabil v Noetovo barko?

In kako so živali romale? Amerika in Avstralija sta po širokih oceanih popolnoma ločeni od starega sveta. In brez vsakega dvoma je živalstvo takrat živelo, — o Indijancih, Črncih in avstralskih narodih ne rečem ničesar — tudi v Ameriki in Avstraliji. V Noetovo barko so torej morale iti tudi ameriške in avstralske živali; kajti vesoljni potop je nedvomno zalil tudi Ameriko in ostale dele sveta. Kdo je torej ameriške živali transportiral nekam v Malo Azijo, kjer jih je čakala barka? Kako so prišli tja čez široki ocean ameriški bizan, pancar, mali, črni medved, vam-

pir, kača klopotača in neštete druge ameriške živali? Ali je polarni medved zapustil svoj ledeni brlog in odtical v tropične kraje? Kdo mu je kazal pot? Morda „posebna“ zvezda kakor svetim trem kraljem? Je-li avstralski kenguru v Azijo priplaval, ali pa je preskočil morje? In afriške živali: žirafa, nilski konj, antilopa, orang-utang — so-li romale do barke?

In koliko časa so živali potovale? Za ptice in razne brzonožce je bilo še lahko, — a kako so se selile žuželke in črvi? In polži? Koliko časa je rabil ameriški lenivec, da je prilezel k Noetu? Ta opici podobna žival, živeča zgolj na drevju, preleze komaj tri čevlje prostora v enem dnevu; a do barke je rabil lenivec najmanj 6500 milj, in če je vzel tudi „direktno smer“, — potreboval je za to pot nekaj manj kakor tritisoč let. Ameriški lenivec je torej moral na pot, ako je hotel priti o pravem času, — še kakih par sto let pred stvarjenjem sveta! Od rojstne ilovice so se morale posloviti ne dosti pozneje tudi gliste in črvi, kajti potrebovali so takisto par tisoč let težavnega potovanja, predno so se seznanili z Noetom.

Končno je bilo vse živalstvo sveta v barki — pravcata menažerija! — in pomislite! barka je bila samo 300 komolcev dolga, 30 visoka in 50 široka! Kako so se vse živali stisnile v ti škatlji, kako so se krotka jagnjeta, srne, kokoši, race in druge domače živali počutile v družbi krvoločnih volkov, tigrov, jastrebov, krokodilov in strupenih kač — o tem naravno biblija tudi molči. Gotovo je moral v tem kaosu živali vladati tudi strašanski smrad — in edino okno je bilo zaprto! — kajti iste so vendar morale zadoščati svojim naravnim potrebam. Kako se je Noe in ostalih sedem oseb počutilo v onem smradu — o tem avtor biblije tudi nič ne pove. Morda je pa Noe vsak dan barko izkidal? — toda kako, ko je pa bilo okno zaprto in edina vrata je tudi sam bog zapahnil od zunaj!

Noe je moral založiti svojo barko tudi z velikansko kvantiteto hrane. Gotovo! On in njegova družina, ki je štela ž njim vred osem oseb, je morala jesti, — in takisto so morale jesti tudi vse živali! Koliko truda je spet to stalo ubogega očaka! On se je lahko zadovoljil s kakšno postno jedjo, toda različne živali so zahtevale različne hrano. Za zveri in roparske ptice je moral preskrbeti meso; za druge ptiče žito, razno semenje, gliste in mušice; za prežvekovalce seno; za čebele med itd. Preskrbeti je moral tudi velikansko zalogo pitne vode. Za časa vesoljnega potopa je bilo sicer dovolj vode; toda jezera, reke, potoki in studenci so se izgubili v neizmerni večini morske vode, ki je preplavila suho zemljo: in ta voda ni bila za pijačo — bila je slana. Tudi deževnica, ki je lila z oblakov, je bila slana, ko se je mešala z naplavljenjo vodo. Morska voda vseh peterih oceanov namreč prevzame osemkrat večjo množino sladke vode. O tem se lahko prepričate, če vzamete en del morske in primešate osem enakih delov sladke vode, in voda bo še vedno slana.

Ako torej pomislimo, da je bilo v barki osem ljudij, več tisoč ptičev in zverij, 4600 reptilij in več milijonov žuželk in drugih živalic, — kako ogromna je morala biti zaloga jestvin in pitne vode! Pozabiti pa ne smemo, da je bila barka celih 150 dni — protestantovska biblija govori, da celo 377 dni — na vodi. To je pet mesecev. Zdaj pa pomislite, koliko nekatere živali — mislim velikane — v tem času požro. Samo za par slonov je moral Noe preskrbeti najmanj 150 tonov sena; koliko šele vode! In par mamutov je rabilo še enkrat večjo porcijo; a dobijo se še večji požeruhi. Vsa ta kvantiteta hrane in vode za petmesečni obrok časa se je nahajala poleg tisočev in milijonov živali v leseni barki, ki je bila samo 300 komolcev dolga, 50 široka in 30 visoka! 150 dni je plavala po vodi vsa ta ogromna teža.

Maščevalni Jehova pa kljub svojemu zadržanju v bibliji, da je „pokončal vse meso, kar ga giblje in žije na zemlji“, — le ni kaznoval vseh živalij: prizanesel je — ribam! O ribah molči sveto pismo kot grob. Nikjer ni govora, da bi bil Noe transportiral tudi ribe v svojo barko. Zakaj je bog prizanesel ribam in ostalim živalim v morju? Avtorju biblije se je menda samemu neumno zdelo, da bi bil tudi ribe obsodil na smrt: prvič zato, ker je absurdno misliti, da bi ribe potovale po suhem do barke — a barka je čakala svojega cilja na suhem — drugič pa, ribam, koraljnikom, morskim zvezdam in ostalim primitivnim bitjem na morskem dnu vesoljni potop sploh škodovati ni mogel. Po tem srečnem narurnem zakonu so bile torej ribe oproščene božje kazni.

Naposled je bila barka pripravljena za katastrofo. Zadnji se je vkrcał Noe s svojo družino, in Jehova je za njim lastnoročno zaprl in zapahnil vrata od zunaj in 22palčno okno na strehi. Nato so se odprle zatvornice neba in vtila se je grozna ploha. Deževalo je — enakomerno kajpada — celih 40 dni in 40 noči. V tem času je moralo pasti toliko dežja, da je voda zalila vso suho zemljo in stopila celo čez najvišje gorske vrhove na svetu. Voda je morala zaliti himalajske gore v Aziji z ondotnimi velikanskimi snežniki, kateri dosežajo višino 27000 čevljev (8800 m) nad indijskim morjem. Pokrila je vulkane, napolnila kraterje in ugasnila gorečo lavo. Voda je morala biti globoka najmanj pet milj. Potemtakem je vsak dan narasla za 742 čevljev, 30 čevljev vsako uro in 6 palcev vsako minuto. Tako ogromna množina vode je morala imeti tudi silni pritisk na prešnja suha tla. Če je bila voda recimo 29000 čevljev globoka, pritiskala je s težo 800 ton na vsak kubični čevljev na zemeljska tla. Pod to neizmerno težo je naravno vzelo konec vse rastlinstvo na zemlji. Voda je izmila človeška bivališča, gozdove, polja, in livade; premaknila je griče, zasula struge rek in potokov in dokaj spremenila lice prejšnjih kontinentov. Sploh uničila je vsako življenje — razun rib in povodnih živalij!

Zdrav razum si sploh ne more raztolmačit tako silne prirodne revolucije, ki bi se izvršila v — 40 dneh. Poleg „stvarjenja sveta“ v šestih dneh, je to pač največja absurdnost, kar si jih je izmislila bolna fantazija.

Barka z Noetom in živalmi se je zibala na svetovnem morju. Plavala je sempatja brez kompasa, brez cilja in namena kam da gre. Noe se ni nič brigal, kodsi se vozi in kam pride. Slednjič, ko je prestal dež, in ko je voda malo upadla, je barka obsedela na gori Nebo. Kje je pravzaprav ta gora, se biblija ne briga. Misliti si pa moramo, da je bila ta gora ena najvišjih, drugače bi je barka sploh ne bila dosegla. Sodimo miho in recimo, da je bila goro Nebo visoka 17000 čevljev. V taki visočini pa že vlada neizrečno hud mrz. Sploh ne smemo pozabiti, da je barka ob času 40dnevne plohe plavala po vodni površini, ki je presegala najvišje gore, — torej je tudi v tem času bilo strašno mrzlo, zlasti pa še v nepretrganem deževju in oblaci. Zdrava pamet nam mora tudi povedati, da se v taki visočini sploh ne morejo zgostiti vodeni pari, da bi deževalo, kajti zrak je preredit, presuh in premrzel — vendar pustimo to. Biblija ne pove ničesar, da bi Noe imel v barki peč, premog in parno kurjavo. Ne; bog se je takrat še preveč srdil nad svojimi „otroci“, da bi jim s premogom olajšal kurjavo in jih naučil delati paro. Kako so se torej počutili izvoljenci božji v barki, ko so pluli v silnem mrazu v visočini najvišjih gorâ? Kako so se počutile tropične živali, ktere ne prenesejo mraza?

Na gori Nebo je Noe čakal, da izgine voda in da se spet pokaže suha zemlja. Po preteku dveh mesecev je gorski vrh z barko že moel iz vode. Noe je čakal še 40 dni, nakar je prvič odprl malo okno, in po štirih mesecih se je zopet enkrat navžil zraka. Skoz okno je spustil goloba na svetlo, kateri se je pa takoj vrnil. Noe je nato čakal še sedem dni, nakar je zopet poslal goloba skoz okno, ki se pa topot ni več vrnil v barko. Iz tega je Noe sklepal, da je voda že odtekla. Noe bi bil lahko tudi s a m pogledal skoz okno in s a m videl, če je res že suho ali ne. Čemu je zaupal golobu bolj kakor sam sebi? Nazadnje je Noe privzdignil krov barke in se prepričal, da je zemlja res že suha. V istem momentu mu je pa Jehova ukazal, da naj izkrca sebe in vse živali na suha tla.

Da je zamoglo pet milj debelo morje, ki je pokrivalo zemeljsko kroglo čezinčez, izginiti, izpuhteti ali vdreti v zemeljsko skorjo — kar v treh mesecih, to je seveda zopet le v svetem pismu mogoče.

Vendar, ko je voda že — kamorsibodi — odtekla, kakšen je bil zdaj pogled po suhi zemlji? Že prej smo rekli, da je pod silnim vodnim tlakom moralo vzeti konec vse rastlinstvo na zemlji. Voda je izjedla in izmila vsak najmanjši sled zelene, rastlinske odeje; preobrnila in predrugačila je površino prešnje suhe zemlje. Pogled, ki se je torej nudil Noetu, ko je stopil iz barke,

je moral biti silno žalosten in obupen. Pred njim se je raztezala daleč naokrog, kamor je videlo njegovo oko, gola in mrtva puščava. Golo in izprano skalovje; kupi nagomiljenega proda, peska in blata; globeli z umazano vodo in ostanki poginolih živali, ljudi in rastlin, a nikjer niti ene zelene bilke, nikjer živega bitja — tak je moral biti svet po občnem potopu. In v to svetovno puščavo — v to mrtvo pokopališče nekdanjega življenja, je po naročilu Jehovinem Noe spustil ohranjene živali: ptiče, zveri, reptilije in žuželke; živali, ki brez rastlinstva in mesa ne morejo živeti. Kje so se pasli jeleni in srne? Kje je dobil lev svoj plen? Kje čebela svoj med? Kje ptiči svoje mušice in semenje? Suha zemlja je rabila leta in leta, da se je zopet obrasla s travo, z grmovjem in gozdovi. In živali so potrebovale stoletij, da so se spet razplodile in razmnožile. S čim so se torej hranile živali, ki so izšle iz Noetove barke in se odpravile na pot, nazaj v svoje domače kraje? In s čim se je živel Noe in njegova družina? Ali je morda bog tisto minuto, ko se je pokazala suha zemlja, zopet ustvaril rastline in živali in spremenil površje zemlje v prejšnjo obliko? Zakaj sveto pismo tega ne pove?

Ko je Noe ostavil barko vrh gore, je zgradil v dolini altar in v zahvalo Jehovi je iz „čistih“ živalij opravil žgalno daritev. Gospod Jehova je to videl, dopadlo se mu je in sklenil je v svojem srcu, da s potopom več ne pokonča človeštva. Jehova je bil pravi veteranjak! Pred potopom je bil tako srdit, da je sklenil potopiti celo človeštvo; a ko je bilo delo končano in ljudje potopljeni, bilo mu je menda žal groznega čina, in zopet je „sklenil“, da nikoli več ne ukaže tesati barke. Jehova je bil torej kakor dvorezni politikar: vsak dan je spreminjal svoje mnenje.

Ko je Noe izvršil svojo nalogo in ohranil človeštvo in živalstvo, živel je še 500 let. In iz vse te dolge dobe njegovega življenja nam biblija ne ve povedati drugzega kakor samo to, da je imel tri sinove in da se je bil enkrat pošteno nacukal vina, tako da je v pijanosti razgaljen obležal v šotoru. Sveto pismo bi nam vendar moralo ohraniti popoln življenjepis tako slavnega moža kot je bil Noe. Oče popotopnega človeštva — drugi Adam, to kar je bil Noe! A zaman! O popotopnem Noetu drugzega ne vemo, kakor da je bil na svoja stara leta — pijanec! Ne vemo, kje je umrl; ne vemo, kje je pokopan — niti nagrobnega spomenika niso privoščili temu slavnemu očaku! Žalost in sramota! —

In danes, v 20. stoletju, se še dobijo ljudje, ki so drugače zdravi, in pravijo, da so tudi omikani, a z vso resnobo prisegajo na „vesoljni potop“ in Noetovo barko. Mi svobodomislecji se tem ljudem smejemo, kakor se bo par sto let za nami smejala vse človeštvo, ko bo pomislilo, v kake prismodarije in budalosti so še verovali ljudje leta 1911.

Somišljeniki, šiiite „Svobodno Misel“; pridobivajte novih naročnikov; pošiljajte nam naslove tistih, o katerih mislite, da bi se na list naročili.

Razširjajte edino protikatoliško in protiklerikalno poljudno pisano revijo „Svobodna Misel“!

KALEIDOSKOP.

Vatikanska morala. V Vatikanu perejo zopet enkrat umazano perilo. Jezuit P. Don Gustavo Verdesi, hud nasprotnik modernizma, proti kojemu je spisal mnogo ostrih člankov, je prestopil k protestantizmu. Dogodek je za ves kulturni svet velepomemben. P. Verdesi je zaupal P. Becarelli-ju pri spovedi, da nehoti občuje z nekaterimi modernisti. P. Becarelli pa mu ni dal odveze, dokler mu ni zaupal tudi imen, na kar je šel stvar naznaniti papežu. Le-tà je vzel takoj dotičnim modernistom vsa mesta in jih zatožil pri duhovni sodniji. To je patra Verdesi-ja, ki sluje za zelo inteligentnega učenjaka, napotilo k storjenemu koraku. Toraj niti na vatikanskem dvoru ne spoštujejo več spovedne molčečnosti, kaj šele drugod. Slovenski možje! Pazite na svoje žene in otroke! Spovednica je dandanes zibelka vseh denuncijacij na vzgoraj in navspodaj: V dokaz navajamo samo besede, ki jih je napisal službeni vatikanski list v zadevi Verdesijevi: „Kakor dobi en tat še-le potem odvezo, ko je povrnil ukradeno stvar, tako je spovednikova dolžnost — zahtevati formalno ovadbo, ako se je grešilo količkaj proti veri.“

Ferrer — po nedolžnem obsojen. Tekom preteklega meseca se je bavil španski državni zbor z sodnim postopanjem proti Ferrerju. Vsa Španija razven klerikalnih nazadnjakov je prepričana, da je Ferrer žrtev nekih vplivnih fanatičnih ljudi. Alvares, profesor prava na madridski univerzi je dokazal uprav poniževalne stvari za vso sodno upravo Španije. Obtožnica zoper Ferrerja šteje čez 1500 velikih strani in sodni dvor ter zagovornik — sta jih morala preštudirati v par urah. Nikdo ne videl na svoje lastne oči Ferrerja v dobi revolucije v Barceloni, in ljudje, ki so ga hoteli videti, so ga poznali samo po fotografiji. Dokazov zoper njega ni bilo dobiti na noben način. Zato se je mobilizovala policija, da si jih izmisli, zato so pustili vsakega jetnika na svobodo, ki je hotel pričati zoper Ferrerja, zato so morali župani ponarejati listine. Ampak vkljub temu so mogli zbrati le nezadostne, nesigurne dokaze. V tej zadregi se je obrnil glavni poveljnik Katalonije na vojnega auditorja z prošnjo, naj mu preskrbi najbolj kompromitujoča sredstva, da se uniči Ferrer. In nato je bil Ferrer obsojen radi pregreška, ki se kaznuje sicer le z krajšim zaporom, na smrt in sicer popolnoma proti določbam vojaškega kazenskega zakonika. Republikani in radikalci bodo zahtevali revizijo sodnega postopanja. Poslanci in senatorji

republikanske in socialistične stranke so razposlali po vsej deželi en manifest, v kojem proglašajo da se hočejo potegovati z vsemi silami za revizijo Ferrerjevega in drugih enakih škandaloznih procesov. Dan na dan postaja očitnejše, da se klerikalci, koder pridejo do vlade, ne sramujejo najgrših, najkanibalnejših sredstev. Ako bi razpolagali slovenski klerikalci z eksekutivo, bi ravnali z naprednjaki ravno tako.

Klerikalci-Efijalti. Efijaltos je mož svetovne slave, odijozne slave. Dve tisoč let bi že davno nikdo več ne vedel zanj, če bi ne bil izdal sorojakov Perzijcem. Ker je bil zmožen najnižjega dejanja na svetu, zato je slaven, zato opljuvuje človeštvo že dve tisoč let njegov spomin, zato bode on simbolj zasluženega zaničevanja na veke. Ne sam! Dobil je v najnovejšem času duševne sobrate, tovariše, ki ga v abominalni njegovi nizkosti še prekašajo. Slovenski klerikalci, pravzaprav ona jata korumpiranih sebičnežev, ki jih vzdržuje edinole ljudska nevednost, so prodali slovenske narodne interese in poklicali v ljubljanski občinski svet sedem nemških svetovalcev. Stranka egoistnih efijaltov je primorala nune, da prelomijo svojo prisego, stranka božjih namestnikov in posvečenih duhovnov je sleparila, kradla, hujškala, ščuvala, stranka razkrinkanih neznačajnežev je hodila z najhujšim našim sovražnikom roko v roki. Črna internacionala je prodala slovensko metropolo, škof je blagoslovil to nečastno delo in po cerkvah doni haleluja Veliki Breznačajnosti v čast in hvalo. Nikdar se naša domovina še ni tako ponižala, nikoli niso bile naše narodne izgube večje. Grobovi tulijo, grobovi za slovenski narod! Oni pa, ki je izkopal to grobove, je slovenska ljudska stranka, stranka duhovnikov, kaplanov, Marijinih devic, stranka čukov, velika stranka efijaltov.

Palestinska manija na Koroškem. Že dalje časa opazujemo, da koroški duhovniki v tako kritičnem času nimajo drugega dela, kakor predavati neprobujenemu ljudstvu o oni provinciji Turčije, ki ji pravijo sveta dežela. Prižnica jim že več ne zadostuje. Slovenski živelj na Koroškem gine, klerikalci ga pa mislijo rešiti z sveto deželo, pasijonskimi igrami in s sveto Genovefo.

Norost med romarji v Lourdu. V zadnjem času je mnogo ljudij na potu v Lourdeh in nazaj znorelo. Pojavila se je pravcata epidemija. En dan so morali prepeljati 4 osebe radi znorelosti v bolnišnico. Neka mlada Rusinja je znorela čelo v onem „čudežnem studencu“, kjer se kopajo romarji, en duhovnik je znorel pri cerkvenih vpravilih, 3 osebe so znorele pri kopanju v ondrotnem potoku in štirim osebam so morali na cesti obleči prisilne jopiče. So li to morda tudi čudeži? In če, kaj hoče s tem „Lurška Mati“? podkrepitev praznovstva?

Ljubljanski škof in papež. Med ljubljanskim škofom in papežem obstoji neka zanimiva

paralela. O papežu se je dokumentarno dokazalo, da spada med animo pauperes, pojem, ki se v slovenščini silno bliža pojmu omejenca, naš škof pa je to lastnost dokumentoval z zadnjim pastirskim listom. Duhovniki naj torej odslej špehunijo po posteljni obleki, preobrnejo vso spodnjo obleko in protokolujejo vse intimnosti svojih faranov. Da, res, ponosna mora biti Kranjska, saj ima unikum, Bonaventuro.

Nadškof Josef Villatte v Bukareštu je izstopil iz katoliške cerkve. Izjavil je, da bi rajši opravljal najneznatnejše posle skromnega grsko-iztočnega duhovnika, nego užival časti rimskega nadškofa.

Klerikalno šolstvo v Belgiji. Belgijski klerikalci se vzdržujejo na vladi z vsemi mogočimi, nemoralnimi sredstvi. Večina prebivalstva je jim nasprotna in vendar se je drznila belgijska vlada predložiti nov šolski zakon, ki določa, da so samostanske, klerikalne šole ravnopravne posvetnim državnim šolam. Vsako leto je dajala privatnim klerikalnim šolam vlada po 20 milijonov podpore, sedaj pa pripravlja prav jezuitski sistem denuncijacij, da spravijo vso mladino v klerikalno šolo. Ni zemlje, ki bi bila razven Francije tako svobodomiselna, nego Belgija. Zato je boj, ki ga bijejo zdaj svobodomiselni poslanci proti tej predlogi velevažen. Poročali bodemo o tem redno.

Cvetoča obrt z devicami Marijami. V času, ko se moški svet le malo še briga za vero, razširja duhovščina z vsemi sredstvi češčenje Marije. Kdaj se sliši dandanes v cerkvah kaj o svetem Duhu! Malokdo se spomni Boga-očeta. Tudi Bog-sin živi le še skromno življenje, toda najbolj češčena je Mati božja, ki jo prvi kristjani niso častili in ki je imela, kakor pripoveduje sv. pismo več sinov in hčerâ. Češčenje Marije so razširili in izumili jezuitje, da tim lažje obvladujejo ali zapeljujejo ženske. Danes se časti na svetu nič manj ko 147 Mater božjih prvega reda (po dohodkih) in nešteto drugih, kar vsekakor svedoči, da nismo pogani, ki častijo po več bogov. Največje dohodke ima lurška Mati, najslavnejši in bogata je črna Mati božja v Loretu. To loretsko Mati božjo je izmislil papež Bonifacij VIII., dal sezidati cerkev in dobavil tudi okno, skoz katero je menda prišel angel Gabrijel k Mariji. Sicer pa imajo to okno tudi še pri „svetih stopnicah v Rimu“. Sodobni pisatelj iz časov tega papeža piše o njem: „Postal je papež kakor lisica, vladal kakor lev in umrl kakor pes“.

† **Anton Bonaventura**, najekstravagantnejša zanimivost, s katero se more ponašati slovenski narod, je izdal 10. februarja 1911 svojim vernim Marijinim devicam, čukom in vsemu onemu delu slovenskega naroda, ki mu je zdrava, pametna misel največji sovražnik, nek ferman, ki bi ga radi datirali sedem stoletij nazaj, ako bi duševni pastir nebogljevih ovčic ne bil dodal, da pastiruje v dvajsetem stoletju. Kaj posebnega v fermanu ni, razun tega, da v škofijski palači

zadnje čase straši. Strašijo tam namreč črne duše pobeglih in prognanih portugalskih jezuitov, škofov in pa okrogle konture kanoniških senc. V tem, da pridejo tudi za Slovenijo enkrat časi, ko bode ljudstvo obkrožilo gotove cerkvene rezidence, ima ljubljanski škof popolnoma prav, zelo se pa moti, če misli, da bode odvrnil one čase z tako glupimi „Poslanicami vernikom“. Prav ima škof tudi glede tega, da je napredno časopisje najmarljivejši grobokop duševnim narodnim izsesovalcem, nima pa prav, ako je mnenja, da legitimira to dejstvo tako zbesnelo psovanje, v kojem se dopada pisateljski njegov genij. In tudi herezija cerkveni dostojanstvenik ne sme sejati, vsaj tedaj ne, ako ni kakšna posebna theološka kapaciteta. Kje stoji v svetem pismu, da so apostoli poslani varovati telovadce — čuke in stare device z modrimi pentlji, kje stoji v svetem pismu, da morajo biti škofje surovi in neotesani, kje je učil Kristus, da se mora svojim bližnjikom podlikati najgrje stvari, če se kaj ne da dokazati i. t. d.? Sicer se Anton Bonaventura zadovoljuje tudi s takimi verniki, ki hodijo samo v cerkev, vseeno zakaj in kaj tam počenjajo, in se jim zahvaljuje, da še to storijo, kar je pa za naslednika sv. Pavla vsekakor veliko premalo, ampak on jame izrecno naštevati vse one napredne liste, ki mu niso vseč, to se pravi, on propagira gospodarski bojkot zoper napredno časopisje. Propagirati bojkot v tiskovinah je pa po avstrijskih zakonih prepovedano in sv. pismo uči, da je treba dati cesarju, kar je cesarjevega in se pokoriti posvetnim oblastem. Ako bi ne bilo onega sloga in onih vedno se ponavljajočih fraz o pokornosti, pohujšanju, poželenju in takih v spoloslovje spadajočih besed, ki spominjajo na neki prejšnji spis taistega avtorja, bi morali misliti, da je spisal pastirski list kar Štefe sam, da se posluži škofove osebe kot reklamne figure. Kar je nam pa zelo žal, je okolnost, da ni mogel pastor animo pauperum ljubljanskih s svojim fermanom ovekovečiti tudi našega lista. Zato upamo in se bomo potrudili, da nas po priložnosti tudi enkrat opazi in priporoči svojim vernikom. Kajti nobena reklama ni tako izdatna, ko je reklama pastirskih listov. V tem namenu bomo pridno zasledovali in poročali o njegovem delovanju, v morebitnih njegovih bodočih spisih in bomo zbirali vse slovenstvo, ki se hoče naučiti govoriti po portugalski. Upamo, da ga bomo tudi posnemali in pošiljali svobodomiselnim Slovencem „poslanice“ v obliki lepih, podučnih knjižic znanstvene vsebine in ne tako neotesanega sloga ter besedila, kakor je škofova poslanica.

Moderna Predarlska. Meseca marca t. l. se je dogodila v neki občini predarlski zgodovinska znamenitost. Na neki občinski seji je predlagal en občinski svetnik, da se naj živini predno se jo pošlje na planine, cepijo koze in oznanil, da je vlada pripravljena v ta namen prispevati za vsak zep določen znesek. Tu je pa vstal vpliven občinski odbornik, gromovito zavrnil take

grde novotarije ter predlagal, da blagoslovi namesto tega živino pred odhodom en kapucin, češ, da je to veliko izdatnejši pripomoček kakor je cepljenje koz. Vsi navzoči so navdušeno pritrdili, in tako se je zgodilo, da je žegal kapucin junce, telice in bike pred „rajžo“ na planine. In to se je zgodilo v prosvitljenem letu 1911.

Zavist in protikulturnost. Ker slavi letos združena Italija petdesetletnico svojega obstoja, je naravno, da obiščejo ob taki priliki laškega kralja drugodržavni vladarji, in da se z lepo razstavo pokaže svetu napredek in petdesetletno delo mlade države. To je pa zbolelo Pia X., ki bi rajši vladal še tako malo posvetno državico, kakor pa nevidno velemonarhijo omejenih duš. Da prekriža laški vladi, če tudi le neznatno, račune, je segel po modernem sredstvu, uprizoril je pasivno rezistenco. To je, to leto on noče videti nobene iz svojih ovčic, noče sprejeti nobenega vladarja, zaklenil bode svoje muzeje, ne bo imenoval novih kardinalov, se hermetično zaprl od zunanjega sveta in — pisaril pamflete zoper modernizem, zoper vedo in razsodek. Tudi prispevek posebne vrste k jubileju! Tim očitnejši in tim večji bode videti razloček med mladimi in starimi zarodi, med moralo prižnice in svobodne šole, med italijanskim in papežskim Rimom.

Sir, molitve in maše. Francoski klerikalni časopis „L'Idée“ prinaša sledeči inserat: Cenjeni gospod! Usojamo si ponuditi Vam nabavo sira, ki se izdeluje prinas od očiščeni rok skesanih deklic. Na minimum skrajšana plača nam dovoljuje, izdelovati sir za najnižjo ceno. Vsakdo, ki kupi 20 kil, ima pravico na eno mašo po svoji smrti, privatniki z manjšimi naročbami dobe molitveno nakaznico, za pet takih molitvenih nakaznic dobe nakaznico na eno mašo. Naročila naj se pošiljajo abbéju, ravnatelju zavoda za skesane deklice. — Priobčamo to vest brez komentarja, ker taki slučajji tudi pri nas niso tako redki. Za par grošev pozemske in nebeške užitke, sir in rešitev svoje duše! Verniki segajte pridno po takšnih sirih, kupite si za majhen kapital najlepša nebesa!

„SVOBODNA MISEL“

izhaja vsak mesec
in stane za Avstro-Ogrsko:
na leto K 3—
polletno K 1:50
izven monarhije:
na leto K 4—

Na željo se „SVOBODNA MISEL“ pošilja tudi v zaprtem pismu, kar stane 5 K na leto.

Knjigarne in komisijonarni dobe znaten popust.

Izdaja in urejuje **Albin Ogris**. — Tisk. **Dr. Ed. Grégr**
in sin, Praga.